

ПРЕЗЕНТОВАНО МОНОГРАФІЮ «ДОНБАС І КРИМ: ЦІНА ПОВЕРНЕННЯ»

Науковцями Національного інституту стратегічних досліджень підготовлено монографію «Донбас і Крим: ціна повернення». З нагоди презентації видання 7 грудня 2015 року в Українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбулася прес-конференція, на якій обговорювалися причини та наслідки анексії Криму, тимчасової втрати контролю над окремими територіями України, умови реінтеграції та пріоритети відновлення Донбасу, способи подолання наслідків збройної агресії Росії проти нашої держави.

Директор НІСД, доктор технічних наук, професор, академік НАН України **Володимир Горбулін**, відкриваючи прес-конференцію, зазначив, що у колективній монографії «Донбас і Крим: ціна повернення» надано впорядкований аналіз подій у Криму й на Донбасі, запропоновано підходи до вирішення ситуації: «Незважаючи на те, що в назві позначені головні «больові точки», наше дослідження – про Україну та її національну безпеку. Також про те, як ситуація в Україні видозмінює ландшафт глобальної безпеки».

Керівник НІСД наголосив, що книга не пропонує єдиного правильного рецепта розв'язання усіх проблем, окреслених тематикою наукового дослідження. Однак монографія містить систематизований виклад аналітичних і стратегічних передумов, необхідну інформацію для майбутніх рішень, у ній запропоновано можливі підходи до вирішення тих чи інших проблем, розглянуто основні сценарії розвитку подій.

За словами В. Горбуліна, і в Україні, і в самій РФ немає сумнівів у тому, що ані Донбас, ані Крим не мають майбутнього в Росії. Саме тому необхідно зосередити всі зусилля, щоб «змусити Росію піти з Донбасу та Криму», і для досягнення цієї мети мають активно працювати дипломатія, громадянське суспільство та інформаційні служби. А монографія – перше й поки єдине наукове дослідження, в якому події в Донбасі й Криму розглядаються як єдине ціле – і як втрата, і як тест на міцність для національної безпеки, і як потужний імпульс для звільнення українців від способу мислення «радянської людини».

Статистика свідчить, що збитки України від втрати АР Крим у результаті анексії Росією оцінюються в межах 1,2 трлн грн. У Криму залишилися великі промислові підприємства, значна частка виноробної галузі, риболовецького флоту, значних втрат зазнали банківська та наукова сфери, оборонно-промисловий комплекс. Виробництво промислової продукції в Донецькій та Луганській областях скоротилося до рівня 20-25 % порівняно з 2013 роком.

Загалом за час неоголошеної війни Україна втратила майже 20 % економічного потенціалу. Збройна агресія РФ проти України також спричинила безпрецедентні соціальні наслідки і цей тягар, за словами доповідача, повністю ліг на плечі українського народу.

Стосовно сценаріїв повернення Донбасу, то в науковій роботі розглянуто три варіанти – так

званий хорватський (жорсткий сценарій, який передбачає звільнення території у спосіб силової операції), молдавський (компроміс з маріонетковим режимом) та німецький (об'єднання країни після переосмислення причин розколу). Перший з них – жорсткий, яким передбачено відсутність будь-яких компромісів з окупантами. Звільнення відбувається в результаті силової операції. Поміж позитивів – реальна воєнна перемога над агресором, можливість притягнення до відповідальності винних та встановлення своїх правил на звільнених територіях. Негативний бік – втрати на відновлення краю, різке загострення відносин з Росією, можлива втрата підтримки з боку усіх союзників України.

Молдавський сценарій може стати наслідком компромісу з маріонетковим режимом, коли відбувається його часткова легалізація, встановлюються правила співіснування, починається нескінченний процес зближення сторін у численних переговорних форматах. Такий варіант має позитивні нюанси: припинення військових дій, отримання міжнародної фінансової допомоги на відновлення Донбасу. Однак існує загроза, що конфлікт може перетворитися на внутрішній український, яким насправді «він ніколи не був і не є».

Німецький варіант передбачає, що розділена країна об'єднується волею народу у результаті переосмислення причин розколу і набуття спільних цінностей, відновлення політичної і культурної єдності. Україна при цьому отримує моральну сатисфакцію, оскільки територіальна цілісність визначається об'єднуючою цінністю. При цьому виникають серйозні передумови для переговорного процесу по Криму. «Але це не буде перемогою однієї зі сторін конфлікту: об'єднання можливе лише як результат ідеологічного і політичного компромісу», – заявив директор НІСД. За його словами, поступ за схожим сценарієм у Німеччині тривав майже півстоліття, але в Україні цей шлях може бути пройдений значно швидше.

Повернення Криму вчені та експерти вбачають за кількома можливими сценаріями: реконквісти, народної війни, мирної реінтеграції, дипломатичної реінтеграції. Перший сценарій – реконквіста, або відновлення територіальної цілісності військовим методом, – нині видається малореалістичним через явну військову перевагу Росії. Але, на думку В. Горбуліна, через кілька років ситуація може змінитися. Тим паче, що потужний військовий потенціал Росії на півострові фактично не має тилу, а отже, є вразливим.

Стосовно другого сценарію – народної війни, – то, на думку експертів, він нині уже реалізується. «Хочу підкреслити лише одне: українська громадськість виявляється ціліснішою і більш цілеспрямованою, ніж влада», – зауважив директор НІСД.

Третім сценарієм є мирна реінтеграція через демонстрацію власного позитивного прикладу. Реформи і структурна перебудова економіки мають стимулювати зростання добробуту жителів материкової України, і це дасть як мінімум жителям Криму причину замислитися про повернення до України. «Анексію Криму ніхто й ніколи не визнає, а отже жодних об'єктивних передумов для поліпшення там економічної ситуації просто немає», – висловив переконання директор Інституту. Водночас він зауважив, що тут потрібно забезпечити відповідний рівень економічного розвитку нашої України, а це нині зробити непросто.

Четвертий сценарій – дипломатична реінтеграція – передбачає пошук рішення за столом переговорів на найвищих рівнях світової політики. «Це рішення може будуватися й довкола концепції території під міжнародним управлінням з відповідною системою забезпечення саме міжнародного, а не лише російського управління Кримом», – зазначив керівник НІСД, однак додав, що, на жаль, історії відомо небагато успішних прикладів такого вирішення проблеми.

Рецензент монографії заступник директора Інституту законодавства Верховної Ради України **Євген Бершеда** наголосив, що на тему Донбасу та Криму написано чимало, але осмисленню того, що відбулося, бракувало цілісності, комплексного фундаментального підходу, який під силу реалізувати тільки науковому колективу, що спеціалізується на проблемах національної безпеки України. За його оцінкою, дана робота є першим системним і детальним баченням подій довкола Донбасу та Криму, значення якого полягає

в тому, що предмет дослідження виходить далеко за межі України.

Директор Інституту демографії і соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України **Елла Лібанова** додала, що Україна нині програє Росії інформаційну війну. Вона висловила сподівання, що вихід монографії та її популяризація стане одним із серйозних кроків до здобуття Україною переваги в цій інформаційній війні.

Екс-міністр закордонних справ України (2007-2009 рр.) **Володимир Огризко** звернув увагу, що в книзі проаналізовано сценарії майбутнього. Водночас, за його словами, потрібно було більше конкретизувати висновки, зокрема щодо пошуку місця України в системі міжнародної безпеки.

Директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України **Олег Рафальський** високо оцінив «смількість авторів, які взялися за таку непросту для сьогоднішньої теми». Він зауважив, що колективу науковців «вдалося підняти проблему на високий науковий і публічний рівень».

Заступник секретаря Ради національної безпеки і оборони України **Олександр Литвиненко** наголосив, що завдяки цьому дослідженню ми «маємо певну суму уявлень про ситуацію на Донбасі та в Криму, наші втрати й можливості повернення».

Член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) від України (2007-2013 рр.), кандидат юридичних наук **Марина Ставнійчук** назвала надзвичайно важливою подією вихід монографії. Вона висловила побажання, щоб «цю книгу не просто прочитали, а щоб з неї вийшов короткий аналіз, який би був покладений на столи перших осіб». На її переконання, на основі монографії можливо розробити стратегію повернення Донбасу та Криму, підкріплену серйозною економічною програмою.

Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – 474 с.

Читачеві пропонується комплексне дослідження проблематики війни на Донбасі та анексії Криму, здійснене з позицій національної безпеки України. Збройна агресія Росії розглядається як стрес-тест для глобальної й національної безпеки та каталізатор перезавантаження зовнішньої політики України. Аналізуються причини та наслідки тимчасової втрати контролю над окремими територіями України. Обґрунтовується позиція України та висвітлюються підходи ЄС та Росії до врегулювання ситуації на Донбасі в Мінському процесі. Визначено умови реінтеграції та пріоритети відновлення Донбасу. Окреслено шляхи подолання соціальних наслідків збройної агресії Росії проти України. Розроблено прогнози розвитку подій на Донбасі та довкола Криму, а також сценарії майбутнього України в глобалізованому світі.

Книга доступна за адресою: <http://www.niss.gov.ua/articles/2065/>

**ДОНБАС І КРИМ:
ЦІНА
ПОВЕРНЕННЯ**